

Андрій Витівський

Уявімо собі дитину, в руках якої автомат... Вона бавиться ним, крутить-вертить, спрямовує в різні боки. Моторошне видовище, чи не так? Звичайно, така картина наводить на нас страх і трепет, та, на жаль, ми не розуміємо, що кожного дня відбувається така ж ситуація, коли ми, мов діти, забуваємо, яку зброю тримаємо в руках – Слово.

Як зброю можна використати з різною метою (щоб відігнати ворога, захистити слабких та безпомічних, або ж залякати чи вбити когось), так і слово. «Згадай про гідність твоїх вуст», – писав св. Йоан Золотоустий. Звичайно, не всі ми красномовні, не всі оратори, але кожен може підтримати ближнього словом. Ми переважно навіть не уявляємо, як наше слово – позитивне чи негативне – може врізатись комусь в пам'ять. Можливо, це і є тим одним талантом, який отримав кожен?

Хтось скаже, що слово – це лише вербально виражена думка. Цілком можливо. Ми не завжди можемо побороти думку, а зі словом все інакше. «Ми – люди, часто маємо в собі багато порочних, непристойних і ганебних помислів; але не дозволяймо цим помислам переходити в слова, щоби, стиснуті знизу, вони ослабнули і загинули», – закликав Йоан Золотоустий.

Звичайно, не завжди наше слово несе в собі скверність, не завжди ми цю зброю використовуємо в негативних цілях, однак, думаю, з цим всі погодяться, що чи не щодня ми легковажимо нею, допускаючи пустослів'я. Хтось скаже, що це невелике й зло, нічого страшного. Та «саме тому це і велике зло, що ти вважаєш його незначним. Бо зло, яке вважають незначним, легко залишають знехтуваним, а залишене знехтуваним, воно збільшиться, а збільшившись, стане невиліковним», – продовжує відповідати св. Йоан. Від пустослів'я до сквернослів'я – один крок, адже, за словами Никодима Святогорця, «пустослів'я є дверима до осудження і наклепів, поширювачем брехливих вістей і думок, сівачем суперечностей і роздорів. Воно заглушує смак до розумової праці й майже завжди слугує прикриттям відсутності ґрунтового знання». А св. Йоан Лістивичник

вважає, що «балакучість [або ж пустослів'я] – це осідок, на якому марнославство любить з'являтися й урочисто себе виставляти. Балакучість – це ознака нерозумності, двері обмови, провідник до сміхотворності, слуга неправди, нищення сердечного умиління, призивання нудьги, предтеча сну, викрадання уваги, винищування сердечного спокою, охолодження святої теплоти, затьмарення молитви» .

Таким чином, найбільша наша потреба – належно керувати своїм язиком і загнуждати його, – продовжує думку Никодим Святогорець. «Рушій язика – серце. Чим наповнене серце, те виливається через язик. І навпаки, – передані язиком почуття серця ще більше укріпляються й укорінюються в серці. Тому язик є одним із немалих чинників у формуванні нашої вдачі» .

«Почув якесь слово? Нехай умре з тобою! Не бійся – воно тебе не розірве» (Сир 19,10) – ось золоте правило. Ми не мусимо говорити все. І, загалом, Святе Письмо неодноразово звертає нашу увагу на цю пристрасть, закликаючи людину побороти її, зокрема:

- «Коли хтось не завинить словом, той муж досконалий, що може загнуждати й усе тіло» (Як 3,2).
- «В багатомовності гріха не бракуватиме...» (Прип 10,19).
- «Слова з уст мудрого – ласка, а уста дурня його гублять» (Проп 10,12).
- «Хто цокотить занадто, той врешті обридне...» (Сир 20,8).

То що ж тоді робити? Як побороти пристрасть пустослів'я? В цьому нам допоможе Святе Письмо, якщо ми прислухатимемося порад, що там знаходяться. Наприклад, у Книзі Приповідок читаємо: «Усьому час-пора, і на все слухна хвилина під небом... час мовчати і час говорити» (Проп 3,1; 8).

Мовчати... Мовчанка – це не просто відсутність звука, адже часто вона каже нам значно більше, ніж слова. Парадоксально, що часто, коли немає що сказати, ми говоримо. Хоч щось. Просто так. Лише, щоб не мовчати. Це доба «інфляції» наших слів, панування демагогії, фобії мовчанки, боязні тиші... Замість тисячі слів – хіба цукерки. Парадокс! Никодим Святогорець радить нам перш ніж говорити наперед подумати про те, що хоче сказати серце, перш ніж спаде це на язик, і тоді переконаємося, що було б краще, коли б багато з того не виходило із наших уст , адже кожне справжнє розумне висловлювання, за словами о. Івана Ортинського, бере початок у тиші мислення . Зрештою, як висловився Блез Паскаль, «все лихо людей знаходить причину в тому, що вони не є спроможні залишитися спокійно в кімнаті» , адже душа їхня перебуває в полоні неспокою.

У четвертому та п'ятому століттях, коли Римська держава підходила до занепаду, люди в містах або не здавали собі справи з небезпеки, яка їм загрожувала, або, мабуть, бажаючи забути про лихо, кидалися у гармидер вулиці, вир життя, галас забав. Багато хто розумів, що така метушня та безлад зведуть людину на манівці. Тому ті, що прагнули визволитися від згубного самообману, шукали виходу в пустині. Там вони віднаходили тишу, мир, спокій, які дозволяли увійти їм у самих себе, аби схопити суть істинного життя.

То невже і зараз потрібно втікати в монастирі-пустині? Лише там омріяний спокій? Ні, адже не всі мають покликання до монашого подвигу. Але все-таки ми можемо ще віднайти бажане місце – нам потрібно зануритися у мовчанку. Вона може співіснувати з гамором, який є ззовні. Її не треба далеко шукати. У неї треба просто захотіти зануритись. Як сказано в давньому східному прислів'ї: «Тиша не перебуває на вершинах гір, галас – не є на міських базарах, і перше, і друге є у серці людини».

Без мовчанки не може бути й молитви, адже, за словами Никодима Святогорця,

«мовчання є сторожем священної молитви» . «Розсудливе мовчання – це матір молитви, визволення з мисленого полону, сховище божественного вогню» , – продовжує св. Йоан Ліствичник. Любитель мовчання наближається до Бога і тайно з Ним розмовляючи повчається від Нього , тобто мовчанка – це чи не єдина можливість зустрічі з Богом. О. Іван Ортинський наводить цікаву аналогію: «Ті, що любляться, хочуть бути самі, а не в товаристві. Там, де чужі, любов не може вповні виявитися. Любов – це єдність двох. Так і з нашою любов'ю до Бога та з Богом. Тому самота, мовчання є необхідними елементами, які являються послідовними виявами справжньої любові до Бога» .

«Отже, брате, чи бажаєш, щоб твоя молитва була багатоплідною? Тоді ніколи не обмежуйся в своїй молитві одним молитвослів'ям, але молись разом і розумом, і серцем, – розумом, розуміючи й усвідомлюючи все молитослів'я, – серцем, все це переживаючи. Найбільше ж молись серцем. Молитва, яка виходить з серця, як стріла блискавки миттєво проходить небеса й стає перед престолом всемілостивого Бога» .
Мовчанка – це не відсутність слів. Слово – не послідовність букв. Тому не будьмо пустослівними, не граймося із цією зброєю, згадаймо про гідність наших уст.

Андрій ВИТІВСЬКИЙ. Згадаймо про гідність наших вуст! // СЛОВО № 4 (68) 2016-2017